

Orijinal Kaynak: Davies, Douglas. (2015, May 02). “[W. M. Spellman, A Brief History of Death](#)”, *Social History of Medicine*, 28 (3), pp. 657–659, DOI: 10.1093/shm/hkv038

Atıf Şekli: Davies, Douglas. (2021, Mart 06). “Ölümün Kısa Bir Tarihi”, Çev. Mithat Engin Topaloğlu, *Sosyal Bilimler*, Link: <https://www.sosyalbilimler.org/olumun-kisa-tarihi>

Ölümün Kısa Bir Tarihi

Douglas Davies

Türkçesi: Mithat Engin Topaloğlu

Spellman, *Ölümün Kısa Bir Tarihi* adlı çalışmasında Batı dünyasına ciddi derecede odaklanarak insanlar arasındaki ölüm ve anma kavramlarına ilişkin bizlere genel bir rehber sunuyor. Yazar biraz kafa karıştırıcı biçimde olsa da birbirini tamamlayan, insanın ölümlülüğe öyküsel bir değer atfetmesi ve ölüm-anılma gerçeği olarak ifade edebileceğimiz iki olayın izini sürüyor. Bunlar yaşam ve ölüme dair fanilik-agnostizm çerçevesindeki yaklaşımlar olarak sıralanmıştır. Ayrıca karmaşık da olsa bu yaklaşımlar “yaşamın tamamen inkârı olarak ele alınan ölüm”, “mutlak gizemi benimseyen agnostisizm” ve “mitler, din ve felsefede gözlenen devamlılık” şeklindeki üç temel bakış açısıyla ilişkilidir.

Kendisi hastalıkları, görece erken ölümleri ve gruplar arası hasımlığı incelemesine dahil edecek biçimde insanlığın evrimsel gelişimini anlatarak başlangıç yapar, Paleolitik Çağ’dan (Yontma Taş Devri) Neolitik Çağ’a (Cıvalı Taş Devri) ve ardından şehirleşmeye dek uzanan sürece dair ölümlerin —hane halkı içerisindeki dahiliyeti ve potansiyel faydasını içerecek biçimde— konumunu değiştirmeye dair kısa yorumlarda bulunur. Sahra’nın güneyindeki Afrika ile birlikte Antik Sümer’den ve Mısır’dan ilerleyen zamanlarda temin edilen materyaller, Güney Amerika’daki mumyalama yöntemleri ve Çinlilerin atalarına yaklaşımları çerçevesinde ölüme dair karşılaştırmalı çalışmalar sunar. Üretimdeki ekolojik sorunlar ve politikadaki kültürel meseleler, şehir devletleri ve savaş fedakârlığı uğruna uygulanan insan şiddeti süregelen ölüm ve insan şiddeti anlatımında önemli rol oynamaktadır.

Öte yandan eserde yer alan ölüme dair Paleolitik görüşlerin günümüzün tamamen kendisini tedavi edilmesi gereken bir hastalık olduğu yaklaşımının aksi yönünde yer alması ve kadim halkların çoğunun oldukça kişiselleştirilmiş biçimde ölüm sonrası deneyim düşüncelerini benimsemesi gibi genellemelerin savı güçlü kılıp kılmadığı hakkında kararsızlıklarım söz konusu. Ruhun fikirleri üzerine büyük önem verilir, tüm bunlar Antik Yunan ve özellikle de ünlü filozof Platon’a ait düşünceler ile uyumlu bir yapıdadır. Ayrıca

Descartes gibileri tarafından araştırılan zihin-ruh-beden ilişkisini ve yaygınlaşan bilimsel dünya görüşlerini de içerecek biçimde Avrupa kültürünün Orta Çağ, Rönesans ve Reform dönemlerine ilişkin Aristoteles'in güçlü bir duruş sergilediği görünür. Çok sayıda filozof ve bilim insanının geniş kapsamlı olarak İngiliz pragmatizmine atıf yapması belli derecede de olsa kapsamlı bir felsefi antropolojine zemin hazırlamıştır.

Sayırsız dini geleneğin kültür ve hatta ortak bilinci dönüştüren yaşam ve ölüm üzerine netlik göstermeye başlaması ile Spellman'ın bireye yoğun biçimde odaklanacak biçimde "etik bir dönüş" yaparak özellikle Karl Jaspers'ın MÖ 800-200 yılları arasındaki eksen çağını araştırmaya hevesli yaklaştığını söyleyebiliriz. Belli nedenler Antik Hint ve Çin kültürünü Aryan, Konfüçyüsçü, Taocu ve Budist görüşlerle bir araya getirmiştir. Bunu yaşam, ölüm ve öteki dünyaya ait İslam, Hıristiyan ve Yahudi görüşleri izlemiştir. Ölüm ve ahiret kavramlarına dikkate değer önem ilerleyen zamanlarda Hıristiyanlık, Katolik ve Protestan mezheplerinde verilmiştir. Bu bakımdan eserin hastalıklar ve parazitlerden kaynaklanan salgınlardan başlayıp vebaya, biyolojik savaş ve kıtlığa dair bir tartışmaya girmeden önce teorik antropolojiyi ve ardından felsefi antropolojiyi izlediğini söyleyebiliriz. Bu bağlamda Batı kültür tarihini tıp, hastalıklar, doğum, çocuk öldürme, savaş, cinayet ve idam cezası başlıkları üzerinden yeniden gözden geçirmek gerekir.

Kendisinin kapanış bölümleri esas olarak "yaş almak gibi modern değerlendirmeler" ile "uzun ömürlülük ve bu durumun memnuniyetsiz yanları"ni içeriyor olup Batı toplumlarının ölüm konusunda girdikleri çıkmaz üzerine oturtulmaktadır. Bu noktada yaşam kalitesi bir numaralı mesele hâline gelir ve bir kez daha İncil yazarları önem kazanır. Ancak bağımsızlık, gurur, ötanazi ve intiharın aksine kişiye yüksek bir profil kazandıran bireyin tıbbi sırasındır. Yazar, ölümün kısa tarihini anlatmayı tamamlarken ABD'deki mumyalama tekniklerini de içerecek biçimde cenazecilik sektörünü de analiz etmektedir. Yazar, *cryonics* adı verilen bir canlıyı dondurup ileride yeniden dünyaya getirmek amacıyla yapılan işlemleri, tedavisi mümkün olmayan hastaların kaldığı bakımevlerinin önemini veya kremasyonu reddetmiyor ancak maalesef yenilikçi bakış açısı kimi zaman tarih yazımından üstün gelerek büyük ölçüde İngilizlerin başlattığı ormanlık alanlarda doksanların ortasında başlayan ekolojik biçimde naaşı gömme buluşuna dair bir açıklamanın yer almayışına yol açabiliyor.

Bu araştırma modern "ölümlülük" bakış açılarını ve yirmi yüzyılın tıbbileşen dünyasında doktorların önderliğinde uzun ömürlülüğün artması sonucu ahiret kavramından uzaklaşma, rahiplerin hükmünün zayıflaması, yaşama dair amacını bireyin kendi belirlemesi meselelerini yansıtarak son buluyor.

Eserin en büyük eksikliği dört sayfa hâlinde incelediği keder kavramının teorideki etkili değişikliklerini, bağlanma ve kaybetmeyi kucaklayıcı kapsamını, süregelen bağlılık ve anlatı yaklaşımlarını belgelemiyor oluşudur. Benim için tarihsel ve kültürel karşılaştırmaların ağırlıkta olduğu bu eserdeki "kayı için yas tutanlara yönelik dostça

dokunuşlardan kaçınmaya dair” dışı vurumlar eserin tarafsızlığına dair soru işaretleri oluşturmaktadır.

Tüm bunlara karşın bu cilt genel itibariyle okuyucu kitlesine ve lisans eğitiminin başlangıcındakilere yaşam ve ölüme dair giriş seviyesinde bir fayda sağlayarak ölümün kısa bir tarihini ortaya koyuyor. Eser, yerleşik bilim ve sanat-sosyal bilimlerden elde edilen güzel bir birleşime sahip. Elbette “özet” bir içerik konunun derinlerine inmektenense hakkında yüzeysel bilgiler sunmakta olsa da en azından okuyuculara daha önce düşünmemiş olabilecekleri üzerine bir yönlendirmede bulunuyor. *Ölümün Kısa Bir Tarih*’ni yazmaktaki zorluğu düşündüğümde işlenen veya dahil edilmeyen konulara sempati duymamak mümkün değil ve Spellman’ın girişimini takdir ediyorum.

Kayda Değer Akademik Metinler mottosuyla, 10 Ağustos 2015 tarihinde yayın hayatına başlayan *sosyalbilimler.org*, sosyal bilimler meselelerine yoğunlaşan, gönüllülük odaklı, açık erişim, akademik bir web sitesidir. Hakkında detaylı bilgi almak için sosyalbilimler.org/hakkinda sayfasını, ekibimizde gönüllü olarak görev almak için sosyalbilimler.org/basvuru sayfasını ziyaret edebilirsiniz.

Facebook, Twitter, Instagram ve YouTube’da [@sosbilorg](https://www.facebook.com/sosbilorg) kullanıcı adıyla *Sosyal Bilimler*’i takip edebilirsiniz.

sosyalbilimler.org/abonelik sayfasından e-bülten abonesi olarak, her pazar günü, o hafta içinde *sosyalbilimler.org*’da yayımlanan çalışmaların tamamını size gönderilecek bir e-posta ile alabilirsiniz.

sosyalbilimler.org’da yayımlanan metin, video ve podcastlerin paylaşıldığı Telegram grubuna t.me/sosbilorg adresinden katılabilirsiniz.